

Белінська Я. В.
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної економіки
Національного університету
Державної фіскальної служби України

Belinska Y. V.
Doctor of Economic Sciences,
Professor, Head of the International Economics
of the National University of the State Fiscal Service of Ukraine

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Анотація. Проаналізовано підходи до визначення конкурентоспроможності банківського сектору. Запропоновано метод самоорганізуючих карт Кохонена для проведення кластерного аналізу. Побудовано чотири кластери банків різних країн, визначено їхню специфіку. Доведено необхідність формування конкурентних переваг на засадах стратегічного управління процесами розвитку банків.

Ключові слова: банк, кластер, конкурентоспроможність, показники банківської конкурентоспроможності, конкурентні переваги, метод Кохонена, державне регулювання.

Вступ та постановка проблеми. В умовах фінансової глобалізації Україна стикається з необхідністю побудови конкурентоспроможного та фінансово потужного банківського сектору. Конкурентоспроможність банківської системи є складною багаторівневою категорією, яка формується під впливом сукупності зовнішніх та внутрішніх чинників. Потреба в їх адекватній оцінці визначається необхідністю визначення слабких і сильних рис вітчизняної банківської системи порівняно з іноземними банками, що дасть змогу посилити слабкі та використати сильні риси, а також послабити вплив негативних чинників, тому оцінка конкурентоспроможності має враховувати складні причинно-наслідкові зв'язки. Для цього вона має базуватися на адекватній статистичній базі та ефективних методах аналізу. Це є науковим підґрунтям для визначення напрямів удосконалення банківського регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика оцінки конкурентоспроможності банківського сектору та окремих банків присвячено низку праць закордонних і вітчизняних учених, серед яких: Дж. Пуньо [1], П. Арабье [2], С. Ромесбург [3], І. Мандель [4], О. Веретельник [5], О. Дорошенко, О. Ярмак [6], В. Рашкован, Д. Походіна [7], Б. Самородова, Р. Семенов [8], Ю. Соцька [9], І. Шелепінська, Л. Зомчак [10] та ін. Переважна більшість праць вітчизняних учених присвячена кластерному аналізу вітчизняної банківської системи. Проте в умовах фінансової глобалізації актуалізується питання визначення конкурентоспроможності вітчизняної банківської системи на світовому ринку банківських послуг. Це передбачає застосування методик кластерного аналізу на міжнародному рівні.

Метою даної статті є визначення рівня міжнародної конкурентоспроможності вітчизняної банківської системи за допомогою застосування кластерного аналізу.

Результати дослідження.

Серед відомих підходів до аналізу та оцінювання рівня конкурентоспроможності фінансового сектору загалом та банківської системи зокрема сформувалося декілька напрямів. Найбільш поширеною є група **рейтингових методів**, які включають широку базу показників та ґрунтуються на даних, зібраних із відкритих статистичних джерел інформації, а також на результатах експертних опитувань. На цій основі формуються рейтинги країн.

Зокрема, такими є Звіт про глобальну конкурентоспроможність країн (GCR) [11] Світового економічного форуму, Щорічник світової конкурентоспроможності (WCY) [12], що готується Інститутом розвитку менеджменту, тощо. У цих звітах оцінка фінансового сектору здійснюється або за окремими показниками (WCY), або за інтегральним індикатором рівня розвитку фінансового ринку (GCR). Останній, зокрема, розраховується на основі показників ефективності фінансового ринку (таких як наявність та доступність фінансових послуг, можливості фінансування через фондовий ринок, доступність кредиту, наявність венчурного капіталу), а також довіри до фінансової системи (стійкість банківської системи, регламентація роботи фондових бірж, рівень захисту прав кредиторів та позичальників). У зазначених звітах результат рейтингової оцінки є складником загального індексу конкурентоспроможності країни.

Більш широкий перелік чинників конкурентоспроможності враховується у Звіті про глобальні фінансові центри (GFCI) [13], однак він обмежується лише містами, що є світовими фінансовими центрами.

На відміну від рейтингових методів наступна група об'єднує **порівняльні (бенчмаркінгові) методи** оцінювання фінансового сектору як у цілому, так і за банківським та небанківським секторами. Це, зокрема, Звіт про глобальний фінансовий розвиток [14], Звіт щодо глобальної фінансової стабільності МВФ [15], що є офіційними публікаціями міжнародних фінансових організацій. Їх оцінки ґрунтуються на широкій базі показників та спрямовані на вимірювання як рівня фінансової стабільності, так і розвитку фінансових секторів окремих країн.

Ще однією групою методів, які можна віднести до методів оцінки конкурентоспроможності, є **методи аналізу конкурентоспроможності окремих банківських систем**, які, головним чином, зосереджуються на дослідженні рівня конкуренції за показниками концентрації банківської системи, індексу Герфіндаля-Хіршмана або побудові регресійних моделей [16].

Варто також зазначити, що **оцінка конкурентоспроможності на мікрорівні – банку** як організації та **банківських послуг** на ринку також можна вважати елементом комплексної оцінки конкурентоспроможності банківського сектору [17–19].

3-поміж наведених методів ми вважаємо за доцільне використовувати бенчмаркінговий метод оцінки конкурентоспроможності банківських систем, що, на нашу думку, більш точно відображає сутність поняття конкурентоспроможності, спираючись на відомі оцінки банківських систем. Для оцінки конкурентоспромож-

ності банківських систем та найбільш повного врахування стану конкурентного середовища, де вони діють під впливом екзогенних та ендогенних змінних, необхідно сформувати сукупність, якісних і кількісних показників. Охарактеризуємо найбільш важливі з них (табл. 1)

Таблиця 1

Показники конкурентоспроможності банківської системи

Код показника	Назва показника	Значення та одиниці вимірювання
I. Якісні показники 1. Якість інституційного середовища		
GIQ	Індикатор якості державних інститутів	Вище значення показника відповідає кращій якості державних інститутів країни, від 1 до 7
2. Регуляторні зміни		
2.1. Чинники конкурентного регулювання (політики) в банківській галузі		
BER	Вимоги для ліцензування банків	Загальна оцінка умов входу в банківську галузь. Більше значення відображає вищу суворість вимог, від 0 до 8
LFE	Обмеження на вхід/володіння іноземними власниками	Оцінка умов входу в банківську галузь для іноземних інвесторів. Нижче значення відображає вищу суворість вимог, від 0 до 4
DD	Відмови у вході на ринок місцевим аплікантам	Оцінка умов входу в банківську галузь для місцевих інвесторів. Частка відхилених заяв на одержання ліцензії від місцевих підприємств у загальному обсязі одержаних заяв, коефіцієнт
FD	Відмови у вході на ринок іноземним аплікантам	Оцінка умов входу в банківську галузь для іноземних інвесторів. Частка відхилених заяв на придбання, створення дочірньої компанії, філії від іноземних банків у загальному обсязі одержаних заяв, коефіцієнт
ICP	Індикатор захисту прав споживачів	Індекс враховує наявність вимог у законодавстві країни щодо належного інформування клієнтів банків про умови надання послуг; обмеження недобросовісної банківської практики; наявність механізмів оскарження поведінки банку та наявні інституції щодо захисту прав споживачів, окрім судової системи (фінансовий омбудсмен). Вище значення індексу відповідає краще захищеним правам споживачів банківських послуг, від 0 до 9
2.2. Чинники інституційної організації регулювання		
SI	Індикатор незалежності наглядового органу	Ступінь незалежності наглядового органу під час прийняття рішень від політичного впливу та тиску бізнес-інтересів банків. Вище значення відображає більшу незалежність, від 0 до 3
SCP	Індикатор секторальної конкурентної політики/регулювання/	Оцінює, чи присутнє галузеве конкурентне (антимонопольне) регулювання, Так/ Ні
2.3. Регулювання капіталу		
CRI	Індикатор жорсткості регулятивних вимог до капіталу банків.	Режими регулювання капіталу. Більше значення відображає суворіші вимоги. Індикатор урахує такі чинники, як: - режим адекв. капіт. / Базель I, Базель II; - ризики, які покриті капіталом, 0-5
II. Кількісні показники 1. Характеристики банківського сектору а) Розвиток БС/ Глибина		
DBS	Співвідношення активів банківської системи до ВВП	Активи БС/ ВВП банківської системи у співвідношенні до валового внутрішнього продукту. Характеризує глибину банківської системи, коефіцієнт
б) Структура банківського сектору		
GCA	Частка активів державних банків	Активи банківської системи, контрольовані урядом (тобто де уряд є власником 50% або більше акцій), коефіцієнт
FCA	Частка активів іноземних банків	Активи банківської системи, контрольовані іноземними власниками (тобто де іноземна власність становить 50% або більше акцій), коефіцієнт
BCA	Концентрація банківського ринку	Частка активів п'яти найбільших банків у загальному обсязі активів банківської системи, коефіцієнт
в) Результати діяльності банків		
BI	Індикатор Буна	Оцінка рівня конкуренції. Збільшення індикатора свідчить про погіршення конкурентної поведінки фінансових посередників, коефіцієнт
ROA	Рентабельність активів	Відношення чистого прибутку банків до активів, коефіцієнт
ROE	Рентабельність капіталу	Відношення чистого прибутку банків до власного капіталу, коефіцієнт
NPL	Частка проблемної заборгованості	Співвідношення обсягу проблемної заборгованості за кредитами до загального обсягу кредитів, коефіцієнт
RBC	Адекватність регулятивного капіталу	Співвідношення регулятивного капіталу та зважених за ризиком активів, коефіцієнт

Джерело: складено за [20; 21]

Серед найбільш суттєвих слід виокремити чинник державного впливу, що проявляється за декількома напрямками, зокрема на макроекономічному рівні як інституційний та регуляторний чинники. У першому випадку держава формує загальні правові умови діяльності економічних суб'єктів та забезпечує належну діяльність інституцій та інфраструктури для створення сприятливого бізнес-клімату. Ґрунтовна оцінка цього чинника представлена Світовим економічним форумом у щорічному Звіті про глобальну конкурентоспроможність країн [20]. Ця оцінка базується на експертних опитуваннях щодо низки ключових компонентів якості державних інститутів, таких як захист прав власності, суспільна довіра до політиків, корупційні платежі, незалежність судової системи, ефективність та прозорість державних органів тощо.

Другий напрям стосується опосередкованого впливу держави на конкурентний потенціал банківського сектору шляхом установлення «правил гри» для фінансових інститутів через органи регулювання і нагляду. Більше того, держава також безпосередньо впливає на галузеві умови конкуренції через форму власності банківських установ.

Різноплановий державний вплив на конкурентоспроможність банківської системи можна оцінювати за такими ключовими напрямами:

1) конкурентне (антимонопольне) регулювання: оцінка вхідних бар'єрів у банківську систему для національних та іноземних інвесторів, яка впливає на інтенсивність конкуренції, якість і обсяг банківських послуг та загальний рівень розвитку банківського сектору, з одного боку, а з іншого – на стійкість системи. Крім того, якість конкурентного регулювання пропонується оцінювати через рівень захисту прав споживачів фінансових послуг як базової цільової функції антимонопольних та у цілому регулятивних органів;

2) якість організації регулювання, зокрема наявність правових гарантій для прийняття регулятором незалежних рішень, що підвищує ефективність нагляду та ринкову дисципліну, а також наявність у банківського наглядового органу повноважень для здійснення антимонопольного регулювання. Останній показник дає можливість порівняти результативність різних моделей антимонопольного регулювання – секторальної (галузевої) та на загальних умовах;

3) регулювання капіталу: характеризує, головним чином, активність країн, що є базою великих транснаціональних банків, для вирівнювання міжнародного регуляторного середовища та усунення надмірних ризиків банківського сектору.

Крім зовнішнього впливу, оцінка конкурентоспроможності банківської галузі повинна охоплювати низку кількісних показників, зокрема його глибину, структуру

власності (частка банків різних форм власності та розмірів банків, що вимірюється часткою в сукупних активах банківських систем державних, іноземних та п'яти найбільших банків) і результативність діяльності банків (вимірюється через показники рівня конкуренції, фінансової стійкості, кредитних ризиків, ефективності).

Для здійснення порівняльного аналізу для оцінки конкурентоспроможності банківських систем нами застосовано метод самоорганізуючих карт Кохонена, що передбачає приведення багатовимірному простору до простору з більш низькою розмірністю. Цей метод використовується для вирішення завдань класифікації і групування об'єктів в однорідні кластери для пошуку зв'язків і закономірностей у структурі даних. Сукупність показників, що характеризують банківську систему країни, у кластерному аналізі може бути представлена у вигляді векторів, координати яких відображають розміщення/положення банківської системи в багатовимірному просторі.

Як вихідні дані для кластерного аналізу вибрано сукупність агрегованих даних по 99 банківським системам світу за 2015 р. У результаті побудови карти Кохонена одержано чотири кластери банківських систем, що сформовані за їх ключовими ознаками (табл. 2).

Найбільша концентрація банківських систем спостерігається у кластерах 2 та 3 – 36 та 33 відповідно. Україна належить до першого кластеру. У складі кластеру 1 переважають банківські системи країн Центральної та Східної Європи, а також перехідних економік. У цілому даний кластер є проміжним між групою банківських систем розвинених країн та ринків, що розвиваються, про що свідчать показники якості інституційного середовища, переважання приватного володіння активами (частка контрольованих державою банківських активів не перевищує 40,8%) та проміжні між динамічними ринками та зрілими банківськими системами рівні рентабельності.

Попадання української банківської системи до першого кластера зумовлене тим, що перед кризою банки для фінансування своїх короткострокових розривів ліквідності значною мірою поклалися на міжбанківський сегмент фінансового ринку, де була достатня пропозиція ресурсів із боку інших банків. Проте з початком кризи ліквідності в 2014 р., зниження загальних обсягів кредитування та втрати довіри в межах банківської системи цей ринок суттєво зменшив обсяги торгівлі. Це негативно позначилося на показниках ліквідності вітчизняних банків та їхній прибутковості, а отже, на конкурентоспроможності вітчизняних банків. Проте ужорсточення регулювання з боку НБУ та банкрутство низки банків дали змогу поліпшити системні показники вітчизняної банківської системи у цілому.

Таблиця 2

Склад груп (кластерів) банківських систем країн світу (за даними 2015 р.)

Назва кластеру	Банківські системи країн (агрегований рівень)
Кластер 0	Білорусь, Бангладеш, Китай, Індія, Індонезія, Шрі-Ланка, Аргентина, Бразилія, Коста-Рика, Домініканська Республіка, Уругвай, Венесуела, Катар, Сирія, Бурунді, Ефіопія
Кластер 1	Ісландія, Хорватія, Польща, Сербія, Туреччина, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Росія, Таджикистан, Малайзія, Філіппіни, Таїланд, Україна
Кластер 2	Австралія, Австрія, Бельгія, Велика Британія, Гонконг, Греція, Данія, Естонія, Ізраїль, Ірландія, Іспанія, Італія, Канада, Кіпр, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Норвегія, Південна Корея, Португалія, Словаччина, Словенія, США, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Латвія, Литва, Румунія, Угорщина, Чорногорія
Кластер 3	Чилі, Колумбія, Еквадор, Сальвадор, Гватемала, Гаяна, Гондурас, Ямайка, Мексика, Нікарагуа, Панама, Парагвай, Перу, Тринідад і Тобаго, Пакистан, Бенін, Ботсвана, Кот-д'Івуар, Гамбія, Гана, Кенія, Лесото, Малаві, Маврикій, Мозамбік, Намібія, Нігерія, Сенегал, Південно-Африканська Республіка, Свaziленд, Танзанія, Уганда, Зімбабве

Джерело: складено автором

Кластер 2 включає високорозвинені країни з високою якістю інституційного середовища та банківського регулювання (зокрема, ступінь незалежності органів нагляду вище середнього за вибіркою, а також найбільш жорсткі регулятивних вимоги до капіталу банків). Окрім того, економіки цієї групи країн мають максимальну глибину проникнення банківських систем та вирізняються домінуванням приватної власності за часткою активів банківського сектору незалежно від резидентності походження капіталу (середня частка державної участі по групі становить 8,01%, при цьому найбільша частка у банківській системі Словенії – 51,1%). За показниками ефективності цей кластер є найменш прибутковим, про що свідчать мінімальні середні по групі показники рентабельності, хоча якість активів є кращою від середніх значень у глобальному вимірі. Таким чином, цей кластер об'єднує розвинені банківські ринки. Разом із тим через високу значущість мінімальних рівнів рентабельності під час побудови кластеру, до нього увійшли країни, що розвиваються, з негативними коефіцієнтами рентабельності (частина країн Центральної та Східної Європи).

До кластеру 3 увійшли банківські системи країн, що розвиваються, – частина банківських секторів Латинської Америки та африканських країн, що мають невисоку якість інституційного середовища та банківського регулювання капіталу і ризиків. Процес упровадження міжнародних стандартів є найбільш повільним серед інших кластерів, про що свідчить індикатор регуляторних вимог до капіталу, хоча у цілому адекватність капіталу на середньосвітовому рівні. Бар'єри входу в галузь, зокрема ліцензійні обмеження, у середньому вищі за ринкові. Разом із тим наглядові органи є вразливими через відсутність належних правових механізмів захисту від зовнішніх впливів.

Окрім того, банківські системи кластеру 3 мають найнижчі рівні розвитку за показником фінансової глибини за винятком кількох країн: Маврикію, Панами та Південної Африки. Традиційно для банківських систем з анало-

гічними показниками розвитку є невисока інтенсивність конкуренції, оскільки на ринку домінують найбільші банки (медіана концентрації активів п'ятірки найбільших банків становить 74%), що перебувають у приватній власності як місцевих, так і іноземних інвесторів (частка державної власності не перевищує 23,8%). Результатом наявної конкуренції та режиму регулювання є як високі рівні прибутковості, так і незадовільна якість активів (ROE та ROA в середньому вище від глобального рівня – 2,2% та 18,2% проти 1,4% та 11,7% відповідно, тоді як NPL становить 11,7% проти 8,5%).

Кластер 0 сформований банківськими системами країн, що розвиваються, головним чином, Азійського та Латиноамериканського регіонів. Відмінними рисами цього кластера є найбільше домінування державної участі (53% активів банківських систем у середньому зосереджено в руках держави за середньосвітового показника 16,2%) та незначна частка іноземної власності. Рентабельність капіталу та активів також є високою, як і в попередньому кластері, однак медіанне значення якості кредитного портфеля є найвищим з усіх кластерів (обсяг проблемної заборгованості становить 3,1%). Цей кластер має значний потенціал розвитку, оскільки відносний розмір банківської системи, як і в інших країнах, що розвиваються, є значно нижчим за середньосвітовий рівень. Показники кластерів наведено в табл. 3.

Як видно з вищенаведеного аналізу, хоча й існує певна близькість показників, це може бути пов'язано з великою кількістю якісних даних. Проте основний масив показників, за якими формуються кластери, дає змогу виокремити закономірності групування банківських систем та зв'язок між їх кількісними й якісними характеристиками, що визначають рівень їхньої конкурентоспроможності.

Висновки. На підставі результатів кластерного аналізу здійснено класифікацію банківських систем за потенціалом розвитку та наявної конкурентоспроможності. Виявлено, що визначальними чинниками формування

Таблиця 3

Показники кластерів банківських систем

Назва/номер кластера	Зрілі банківські системи (кластер 2)	Слаборозвинені банківські системи (кластер 3)	Динамічні банківські системи (кластер 0)	Перехідні банківські системи (кластер 1)	Середнє по вибірці
К-ть БС	36	33	16	14	
GIQ	4,46	3,46	3,52	3,41	3,83
SCP	Неоднорідні дані	Неоднорідні дані	Неоднорідні дані	Неоднорідні дані	x
BER	7,72	7,85	7,69	7,71	7,76
LFE	3,92	3,45	3,38	3,43	3,61
DD	0,09	0,14	0,17	0,20	0,14
FD	0,05	0,09	0,21	0,05	0,09
CRI	4,06	2,85	3,56	3,64	3,52
SII	2,28	1,64	1,56	2,36	1,96
ICP	5,58	4,39	4,69	6,00	5,10
DBS	1,34	0,38	0,47	0,60	0,77
GCA	0,08	0,07	0,53	0,18	0,16
FCA	0,49	0,57	0,16	0,34	0,44
BCA	0,69	0,74	0,68	0,63	0,69
BI	-0,03	-0,05	-0,03	-0,09	-0,04
ROA	0,00	0,02	0,02	0,02	0,01
ROE	0,04	0,18	0,17	0,11	0,12
NPL	0,07	0,12	0,04	0,11	0,09
RBC	0,16	0,16	0,16	0,20	0,17

Джерело: складено на основі [20; 21]

конкурентоспроможності банківських систем є якість інституційного середовища та режиму банківського регулювання, а також домінування у банківському секторі державної чи приватної власності, а індикаторами, що

дають змогу відрізнити рівні конкурентоспроможності, є масштаб банківських систем в економіці, тобто глибина проникнення банківських послуг, рівні прибутковості та якості активів.

Список використаних джерел:

1. Punj G. Stewart D. W. Cluster analysis in marketing research: review and suggestions for application. *Journal of Marketing Research*. 1983. № 20. P. 134–148.
2. Arabie P. Hubert L.J., Soete G. Clustering and classification. Singapore: WorldScientific, 1996. 490 p.
3. Romesburg C. Cluster Analysis for Researchers. Morrisville, North Carolina: Lulu.com, 2004. 344 p.
4. Мандель И.Д. Кластерный анализ. М.: Финансы и статистика, 1988. 176 с.
5. Веретельник О.А. Використання методів нечіткої кластеризації для оцінки рівня стійкості банківської системи. Інтеграційна система освіти, науки і виробництва в сучасному інформаційному просторі: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Тернопіль, 29–30 квітня 2014 р.). Тернопіль: Крок, 2014. С. 148–150.
6. Дорошенко О.Г., Ярмак О.В. Кластеризація банківської системи України та її оптимальні критерії. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Економічна». URL: <https://periodicals.karazin.ua/economy/article/view/8046>.
7. Рашкован В., Похідін Д. Кластерний аналіз бізнес моделей українських банків: застосування нейронних мереж Кохонена. Вісник НБУ. 2016. № 12. С. 13–40.
8. Самородов Б.В. Семенов П.В. Аналіз взаємозв'язку показників власного капіталу банків України шляхом вивчення коефіцієнтів кореляції та кластерного аналізу URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_57_2017_ukr/17.pdf.
9. Соцкая Ю.И. методологические основы кластерного анализа конкурентоспособности банков Украины. URL: <http://fdk.org.ua/article/viewFile/57261/53747>.
10. Шелепінська І.О., Зомчак Л.М. Кластерний аналіз банківської системи України. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/23403/2/MNK-ME_2017_Shelepinska_I-Cluster_analysis_of_99-102.pdf.
11. Звіт про глобальну конкурентоспроможність країн (GCR). URL: <http://reports.weforum.org>.
12. Щорічник світової конкурентоспроможності (WCY). URL: <http://www.imd.org/>.
13. Звіт про глобальні фінансові центри. URL: <http://www.zyen.com/research/gfci.html>
14. Звіт про глобальний фінансовий розвиток. URL: <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTGLOBALEFINREPORT/0,,menuPK:8816192~pagePK:64168176~piPK:64168140~theSitePK:8816097,00.html>.
15. Звіт щодо глобальної фінансової стабільності МБФ. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsg/>.
16. Analysis of competitiveness in Qatar banking industry. Saeed Al-Muharrami *Journal: Int. J. of Business Innovation and Research*. 2009. Vol. 3. № 2. P. 168–181.
17. Лютий І.О., Солodka О.О. Банківський маркетинг: підручник. К.: ЦУЛ, 2009. 776 с.; The Competitiveness of Banking Industry in Argentina. Tamara Burdisso, Laura D'Amato July 31. 2000
18. Карагодин А.В. Анализ факторов конкурентоспособности на российском рынке банковских услуг. Вестник ТИУиЭ. 2010. № 2. URL: <http://cyberleninka.ru/>.
19. Трофимов Д.В. Конкурентоспособность розничных банков URL: <http://uecs.ru/marketing/item/2646-2013-12-21-08-40-38>.
20. World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2016–2017. URL: [http://www.weforum.org/reports?filter\[type\]=Competitiveness](http://www.weforum.org/reports?filter[type]=Competitiveness).
21. The Global Financial Development Report 2016. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/11848>.

КЛАСТЕРНЫЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА

Аннотация. Проанализированы подходы к определению конкурентоспособности банковского сектора. Предложен метод самоорганизующихся карт Кохонена для проведения кластерного анализа. Построено четыре кластера банков разных стран, определена их специфика. Доказана необходимость формирования конкурентных преимуществ на основе стратегического управления процессами развития банков.

Ключевые слова: банк, кластер, конкурентоспособность, показатели банковской конкурентоспособности, конкурентные преимущества, метод Кохонена, государственное регулирование.

CLUSTER APPROACH TO ASSESSING INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF THE BANKING SECTOR

Summary. The approaches to determining the competitiveness of the banking sector are analyzed. The method of Kohonen self-organizing maps is proposed for cluster analysis. Four clusters of banks of different countries have been constructed, their specificity has been determined. The necessity of forming competitive advantages on the basis of strategic management of bank development processes is proved.

Key words: bank, cluster, competitiveness, indicators of banking competitiveness, competitive advantages, Kohonen method, state regulation.